

DOI: 10.15276/EJ.02.2024.2
DOI: 10.5281/zenodo.12746957
UDC: 339.5.92
JEL: M21

ХАРАКТЕРИСТИКА ЗОВНІШНЬОЇ ТА ВНУТРІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

CHARACTERISTICS OF FOREIGN AND DOMESTIC TRADE OF UKRAINE DURING THE PERIOD OF MARITAL LAW

Mariia Ye. Bondarchuk, PhD in Economics, Associate professor
Odessa Polytechnic National University, Odessa, Ukraine
ORCID: 0000-0001-5895-4868
Email: marybond5813@gmail.com

Olha S. Brahina, PhD in Economics, Associate professor
Odessa Polytechnic National University, Odessa, Ukraine
ORCID: 0000-0002-2050-552X
Email: BraginaOS@ukr.net

Received 09.04.2024

Бондарчук М.Є., Брагіна О.С. Характеристика зовнішньої та внутрішньої торгівлі в період військового стану. Науково-методична стаття.

В статті авторами досліджено стан зовнішньої та внутрішньої торгівлі, проаналізовано зовнішньоторговельний баланс України. Особливе місце в процесі дослідження займає аналіз структури експорту та імпорту країн світу загалом та за видами товарів. Проведено аналіз структури експорту за видами транспорту. Особливу увагу в роботі приділено показниками оптово-роздрібного товарообороту вітчизняних підприємств. В ході дослідження було визначено географічну структуру основних держав-контрагентів та товарну структуру основних категорій товарів зовнішньоекономічної операції.

Ключові слова: торгівля, зовнішня торгівля, внутрішня торгівля, експорт, імпорт

Bondarchuk M.Ye., Brahina O.S. Characteristics of Foreign and Domestic Trade of Ukraine During the Period of Marital Law. Scientific and methodical article.

In the article, the authors investigated the state of foreign and domestic trade, analyzed the foreign trade balance of Ukraine. A special place in the research process is the analysis of the structure of exports and imports of the countries of the world in general and by types of goods. An analysis of the export structure by types of transport was carried out. Particular attention is paid to the indicators of wholesale and retail turnover of domestic enterprises. In the course of the study, the geographical structure of the main contracting states and the product structure of the main categories of goods of foreign economic transactions were determined.

Keywords: trade, foreign trade, domestic trade, export, import

Повномасштабне військове вторгнення в Україну призвело до значних руйнувань виробничих об'єктів та інфраструктури, заподіяло втрати життів та завдало соціальних збитків. Економіка країни значно постраждала, що призвело до зменшення робочих місць, скорочення доходів населення, а також зниження купівельної спроможності. Внаслідок конфлікту відбулися серйозні втрати, що потребують величезних ресурсів для відновлення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Важливі аспекти дослідження стану та особливостей зовнішньої та внутрішньої торгівлі в Україні в період воєнного стану висвітлюються такими ученими як Афенді А., Бабець І., Бондар Т., Слущкий Б., Свіриденко Ю., Таран С., Шепотило О., Яворський П., Бондаренко Е., Пашкуда Т., Пшеничний П., Гавриленко Н., Богдан Т.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Незважаючи на достатній рівень вивченості питання характеристики зовнішньої та внутрішньої торгівлі України і досі лишається актуальним і потребує подальшого дослідження.

Метою статті є дослідження стану та особливостей зовнішньої та внутрішньої торгівлі в Україні в період воєнного стану.

Основними завданнями статті виступають:

- здійснення аналізу зовнішньоторговельного балансу України;
- аналіз структури експорту та імпорту країн світу загалом та за видами товарів;
- проведення аналізу структури експорту за видами транспорту;
- дослідження оптово-роздрібного товарообороту оптово-роздрібних підприємств України;
- визначення географічної структури основних держав-контрагентів;
- аналіз товарної структури основних категорій товарів зовнішньоекономічної операції.

Виклад основного матеріалу дослідження

Впродовж 2020-2022 рр. зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами з понад 200 країнами світу. У 2020 р. обсяги експорту товарів становили 49191,8 млн. дол. США, імпорту – 54336,1 млн. дол. США. Негативне сальдо складало 5144,3 млн. дол. США.

У 2021 р. загальна вартість експорту товарів сягнула рекордної позначки у 68072,3 млн. дол. США, або 138,3% порівняно із 2020 р. Попередні показники такого рівня Україна мала впродовж 2011-2012 рр., однак без врахування тимчасово окупованих територій Автономної Республіки Крим, Севастополя й, частково, Донецької та Луганської областей. Обсяги імпорту зросли до 72843,1 млн. дол. США, або на 37,7% порівняно із 2020 р. Негативне сальдо складало 4770,8 млн. дол. США (рис. 1).

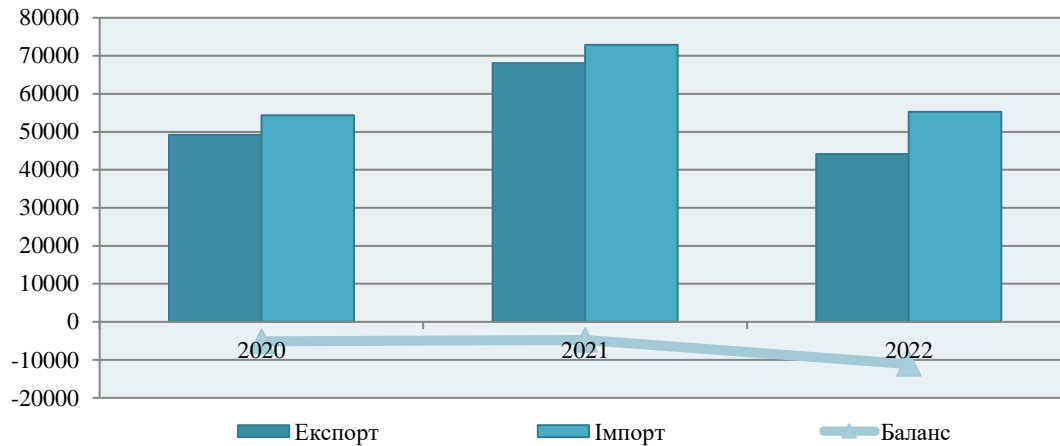

Рисунок 1. Зовнішньоторговельний баланс України у 2020-2022 рр., млн. дол.

Джерело: складено авторами за матеріалами [1]

В період 2020-2021 рр. найбільшими за обсягами експорту країнами-контрагентами зовнішньоторговельних операцій з Україною були Китай, Польща, Туреччина, Російська Федерація, Індія, Італія, Нідерланди, Єгипет, Німеччина, Білорусь, Іспанія.

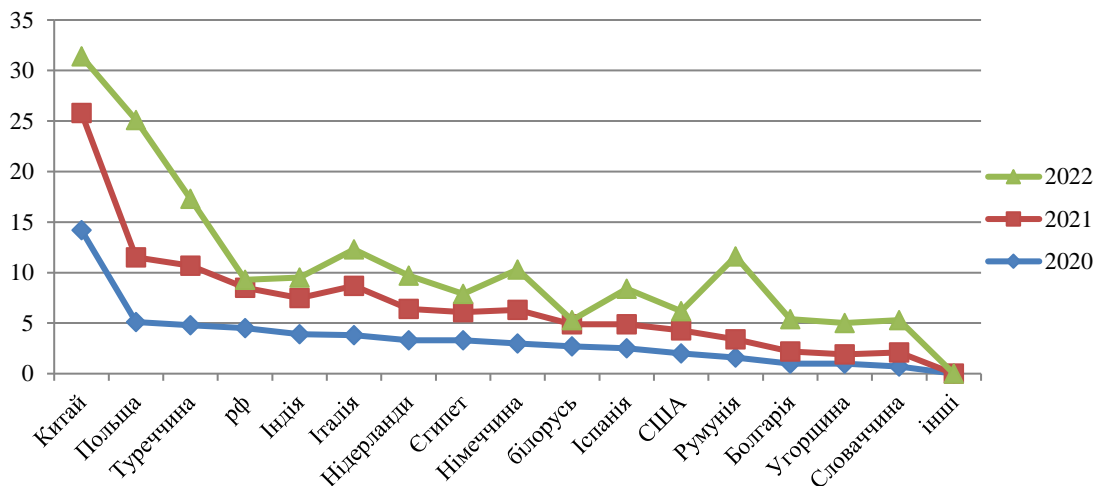

Рисунок 2. Структура експорту країн у 2020-2022 рр., %

Джерело: складено авторами за матеріалами [2]

Впродовж 2021 р. Україна найбільше експортувала до Китаю на суму 7886 млн. дол. США, що на 12,6% більше, ніж за 2020 р. Наступною була Польща з обсягом 4378 млн. дол. США (на 73,9% більше, ніж у 2020 р.). Трійку лідерів за експортом замкнула Туреччина з обсягом 4016 млн. дол. США (на 68,5% більше в порівнянні з 2020 р.).

Експорт товарів до країн ЄС за 2022 р. зріс на 4,2% в порівнянні з 2021 р. та склав близько 27,9 млрд. дол. США [3].

Таблиця 1. Структура експорту по країнах у 2020-2022 рр., млн. дол. США

	2020	2021	2022	2021 /2020	2022 /2021	2022/ 2020
Китай	7003	7886	2453	112,6	31,1	35,0
Польща	2518	4378	5985	173,9	136,7	237,7
Туреччина	2383	4016	2901	168,5	72,2	121,7
російська федерація	2206	2728	339	123,7	12,4	15,4
Індія	1936	2482	889	128,2	35,8	45,9
Італія	1856	3340	1581	180,0	47,3	85,2
Нідерланди	1618	2116	1448	130,8	68,4	89,5
Єгипет	1616	1940	796	120,0	41,0	49,3
Німеччина	1497	2278	1786	152,2	78,4	119,3
Білорусь	1335,3	1479,6	186	110,8	12,6	13,9
Іспанія	1241	1659	1563	133,7	94,2	125,9
Сполучені Штати Америки	966	1595	856	165,1	53,7	88,6
Румунія	787	1204	3639	153,0	302,2	462,4
Болгарія	496	807	1417	162,7	175,6	285,7
Угорщина	491	608	1359	123,8	223,5	276,8
Словаччина	355	924	1434	260,3	155,2	403,9
інші	20887,5	28631,7	15516,8	137,1	54,2	54,8
Всього	49191,8	68072,3	44148,8	138,4	64,9	89,7

Джерело: складено авторами за матеріалами [2]

Попри побоювання, що Україна може повністю втратити свою присутність на зовнішніх ринках, реальні вартісні обсяги скорочення товарообігу за підсумками 2022 р. становили 35,1 % порівняно з періодом 2021 р. та сягали розміру 44148,8 млн. дол. США. Традиційно простежується тенденція до нарощування негативного сальдо зовнішньої торгівлі. Значення цього показника за підсумками 2022 р. зросло у 2,3 рази в порівнянні з 2021 р. та становило 11124,7 млн. дол. США. Коефіцієнт покриття експортом імпорту 2022 р. становив 0,8 (у 2021 р. – 0,93).

Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (ПВЗВТ), яка є частиною Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, скасувала більшість ввізних мит, що полегшило українським підприємцям здійснювати обмін товарами та послугами на ринку ЄС. У результаті взаємної лібералізації доступу на ринок в рамках ПВЗВТ та переорієнтації української торгівлі частка ЄС в структурі зовнішньої торгівлі України з 2016 р. почала суттєво зростати [4].

Характерною рисою 2022 р. стали помітні зміни у структурі торгових партнерів України. На початку 2022 р. головними покупцями української продукції були країни ЄС, СНД, решта 50% припадало на інші держави, до яких входять США, країни Азії та Африки. До кінця року частка ЄС в експорті зросла в 1,6 рази, частка країн СНД впала вдвічі, а частка решти партнерів скоротилася більш як на третину [5].

Географічно найбільше вітчизняного експорту за 2022 р. - 63%, спрямовувалось до країн ЄС. Серед держав-членів ЄС в експорті лідирує місце займали Польща (13,6%), Румунія (8,2%), Німеччина (4,0%), Італія (3,6%), Нідерланди (3,6%) та Іспанія (3,5%). Поза межами ринку ЄС найбільше експортовано до Туреччини (6,6%) та Китаю (5,6%).

Складовою частиною воєнних дій стала географічна обмеженість торгівлі України. Північний напрямок був перекритий білоруссю, а східний – росією. Крім того, росією впродовж першої половини 2022 р. було заблоковано всі морські порти України, що позбавило можливість використовувати південний (чорноморський) напрямок для зовнішньої торгівлі України. Тому єдиним напрямком зовнішньої торгівлі став західний. Сам цей факт та зняття з 4 червня 2022 р. ЄС всіх мит та зборів на будь-яку продукцію, що надходить з України, обумовлює зростання частки ЄС в географічній структурі зовнішньої торгівлі та дає можливість українській продукції конкурувати з європейською і є інструментом підтримки України в умовах війни [6].

Впродовж другої половини 2022 р. ситуація щодо зовнішньоторговельної логістики покращилась за рахунок [7]:

- укладання з ООН та Туреччиною «Зернової ініціативи», яка дозволила розблокувати порти Одещини (22 липня 2022 р.);
- підписання Угоди про лібералізацію вантажних автомобільних перевезень з ЄС;
- розвитку прикордонної інфраструктури (збільшення пропускної спроможності існуючих автомобільних та залізничних пунктів пропуску, а також відкриття нових);
- нарощування вантажоперевалки в портах Дунаю.

Завдяки відкриттю зернового коридору збільшилась конкуренція між основними видами транспорту для експорту продукції. Загалом впродовж 2022 р. 54% українського експорту відправлено морським транспортом, 34% залізничним, 12% автомобільним (рис. 3).

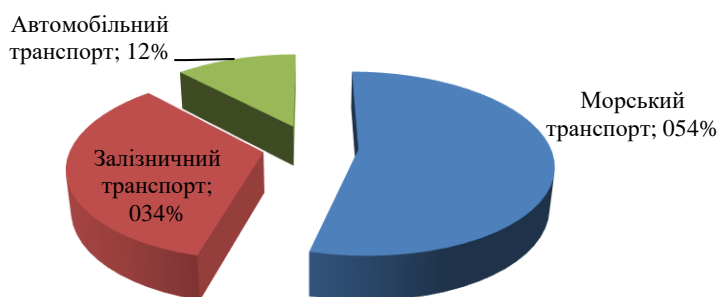

Рисунок 3. Структура експорту за видами транспорту, млн. тон.

Джерело: складено авторами за матеріалами [7]

Основними товарними позиціями українського експорту в 2021 р. з часткою 23,5% (15991 млн. дол. США) були недорогоцінні метали та препарати з них, що на 77,1% більше, ніж за 2020 рік. Зокрема експорт чорних металів – більше, ніж на 13950,1 млн. дол. США., що на 81% збільшився, ніж у 2020 році. 22,8% (15538 млн. дол. США) в товарній структурі експорту в 2021 р. займали продукти рослинного походження. Так поставки крупи зросли на 31% ніж у 2020 р. на суму 12343 млн. дол. США. До експортоутворюючих угруповань з часткою 12,4% (8414,4 млн. дол. США, що на 57,8% більше в порівнянні з 2020-м) та 10,3% (7037,2 млн. дол. США, що на 22,5% більше в порівнянні з 2020-м) відповідно належали мінеральні продукти; тваринні або рослинні жири та масла.

Традиційно під час кризових явищ посилюються позиції експорту продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції. Їх частка в товарній структурі експорту 2022 р. складала 53%, перевищуючи показники 2020 р. на 7,9%, 2021 р. – на 12,3% [6].

Лідером в товарній структурі зовнішньої торгівлі України у грошовому вираженні (і по обсягам) було зерно кукурудзи. Експорт цієї товарної групи склав 24,99 млн. тонн, вартістю 5941,2 млн. дол. США, що на 1% перевищує показники 2021 р. Друге місце за вартістю експорту займала олія соняшникова - 5464,4 млн. дол. США, що на 14,4% менше показника 2021 р. Пшениці експортовано на 44,1% менше у фізичних обсягах - 11,2 млн. тонн та на 44,7% в грошовому вираженні - вартістю 2623,8 млн. дол. США. Суттєво, у понад 33 рази у порівнянні з 2021 р., нарощено експорт насіння соняшнику загальною вартістю 1255 млн. дол. США. Сої у 2022 р., порівняно з 2021 р., експортовано на 81,6% більше (1,99 млн. тонн) загальною вартістю 862 млн. дол. США, що перевищує минулорічні показники на 42%. [8]. Хоча за більшістю товарних угруповань продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції простежується збільшення обсягів експорту, у розрізі готових харчових продуктів відбулось скорочення на 25,7% за 2020-2022 рр., за 2021-2022 рр. на 34%.

Таблиця 2. Структура експорту за розділами товарів України, у 2020-2022 рр., млн. дол. США

	2020	2021	2022	2021/ 2020	2022/ 2021	2022/ 2020
Живі тварини та продукти тваринництва	1188,2	1345,2	1472,4	113,2	109,5	123,9
Продукти рослинного походження	11883,2	15538,0	13478,5	130,8	86,7	113,4
Тваринні або рослинні жири та масла	5746,9	7037,2	5949,4	122,5	84,5	103,5
Готова продукція харчової промисловості	3361,0	3788,5	2497,0	112,7	65,9	74,3
Мінеральні продукти	5331,6	8414,4	4323,5	157,8	51,4	81,1
Продукція хімічної та суміжних галузей промисловості	2020,1	2815,6	1287,2	139,4	45,7	63,7
Деревина та вироби з деревини	1411,6	2005,8	1885,4	142,1	94,0	133,6
Недорогоцінні метали та препарати з них	9030,0	15991,0	6004,1	177,1	37,5	66,5
Машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання	4486,6	5260,2	3736,0	117,2	71,0	83,3
інші	4732,6	5876,4	3515,3	124,2	59,8	74,3
Всього	49191,8	68072,3	44148,8	138,4	64,9	89,7

Джерело: складено авторами за матеріалами [9]

Товарне угруповання недорогоцінних металів та виробів з них висвітлює всю трагедію вітчизняної металургії. Загальний обсяг експорту за 2020-2022 рр. зменшився на 33,5%. Порівнюючи показники 2022 р. з 2021 р. простежується скорочення експорту на 62,5%. Так, зокрема, найбільшого падіння в обсягах зазнали напівфабрикати зі сталі і гарячекатаний прокат – 72%. Також, впродовж 2020-2022 рр., найбільш

суттєво скоротились обсяги експорту за угрупованнями мінеральні продукти; продукція хімічної та суміжних галузей промисловості; машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання. У 2022 р. порівняно з 2021 р. – на 48,6%; 54,3%; 29% відповідно.

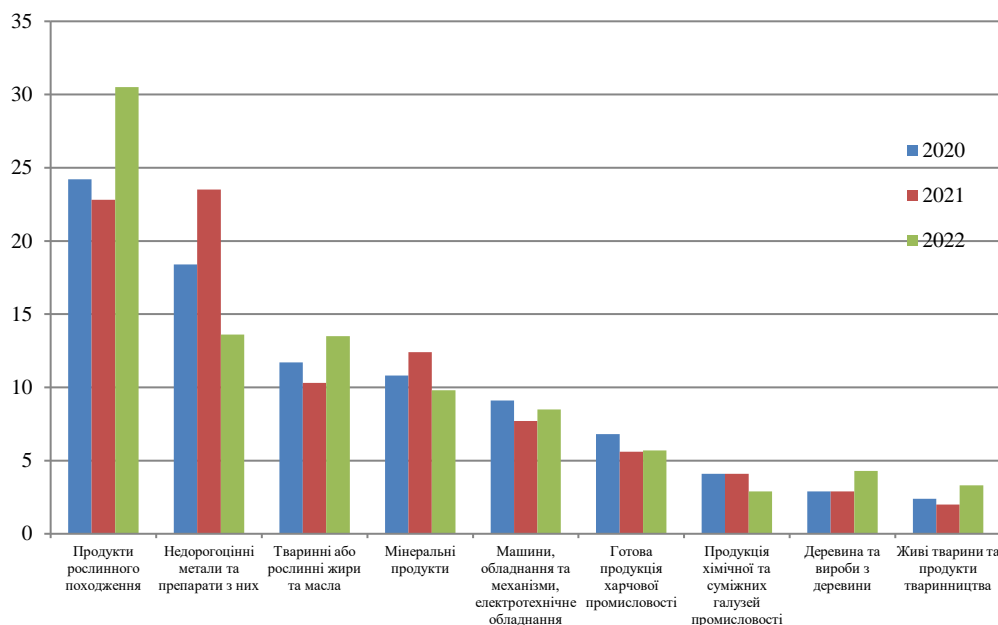

Рисунок 4. Структура експорту за видами товарів України у 2020-2022 рр., %
Джерело: складено авторами за матеріалами [9]

Порівнюючи показники імпорту 2021 р. з 2020 р. простежується нарощення обсягів, у 2022 р. у порівнянні з 2021 – скорочення. Загалом приріст за три роки становив 1,7%. В період 2020-2021 рр. найбільше імпортовано товарів до України з Китаю, Німеччини, російської федерації та білорусі. Впродовж 2021 р. найбільше всього товарів Україна імпортувала з Китаю – на 10476 млн. дол. США, що на 31% більше, ніж за 2020 р. Друге місце посіла російська федерація (6018 млн. дол. США, що майже на 38,3% більше в порівнянні з 2020 р.), третє – Німеччина (5890 млн. дол. США, що на 18,8% більше, ніж у 2020 р.),

Імпорт української продукції у грошовому вираженні протягом 2022 р. скоротився у порівнянні з 2021 р. приблизно на чверть.

Таблиця 3. Структура імпорту по країнах у 2020-2022 рр., млн. дол. США

	2020	2021	2022	2021/ 2020	2022/ 2021	2022/ 2020
Китай	7991	10476	8253	131,1	78,8	103,3
Німеччина	4956	5890	4305	118,8	73,1	86,9
російська федерація	4350	6018	1540	138,3	25,6	35,4
Польща	3815	4622	5230	121,2	113,2	137,1
Сполучені Штати Америки	3032	3294	2146	108,6	65,1	70,8
білорусь	2860	4774	1358	166,9	28,4	47,5
Туреччина	2372	3189	3319	134,4	104,1	139,9
Італія	1987	2500	1678	125,8	67,1	84,4
Франція	1434	1730	1208	120,6	69,8	84,2
Угорщина	1066	1225	740	114,9	60,4	69,4
Японія	1053	1200	623	114,0	51,9	59,2
Чехія	888	1326	1414	149,3	106,6	159,2
Литва	809	1281	1315	158,3	102,7	162,5
Нідерланди	726	980	1056	135,0	107,8	145,5
Індія	714	949	1675	132,9	176,5	234,6
Румунія	546	653	1413	119,6	216,4	258,8
Болгарія	287	394	2003	137,3	508,4	697,9
інші	10305,8	22342,1	15997,5	216,8	71,6	155,2
Всього	54336,1	72843,1	55273,5	134,1	75,9	112,4

Джерело: складено авторами за матеріалами [9]

На початок 2022 р. основними партнерами, які експортували товари в Україну були держави ЄС, СНД та інші країни, які не входять до цієї групи. До кінця року переважну частку в імпорті зайняв ЄС, частка СНД зменшилася більш ніж у 2 рази, частка Азії, Африки, США та інших країн не змінилася [5]. Загалом, за підсумками 2022 р. Україна імпортувала майже 15 % усіх товарів з Китаю, 7,8% з Німеччини, 9,5% з Польщі, 6% з Туреччини. Суттєво, у понад 5 разів, збільшено поставки з Болгарією; у понад 2 рази з Румунією, на 76,5% з Індією.

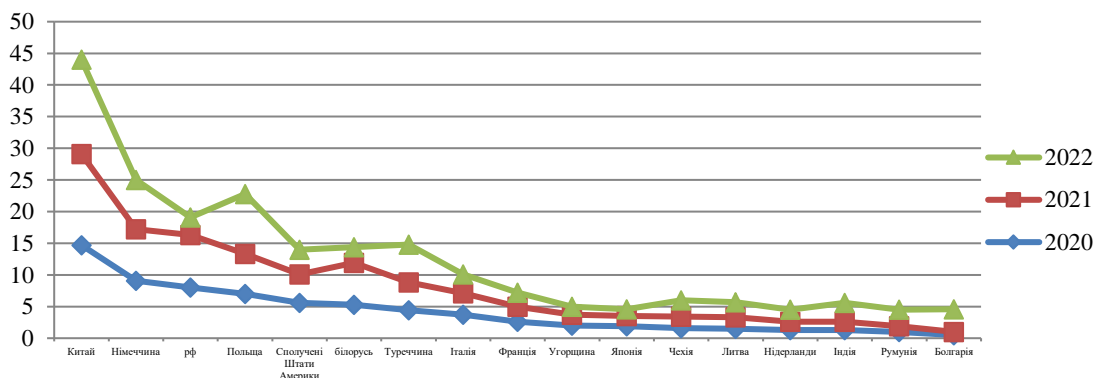

Рисунок 5. Структура імпорту країн у 2020-2022 рр., %
Джерело: складено авторами за матеріалами [9]

Впродовж 2020-2022 рр. найбільшу частку в товарній структурі імпорту України склали мінеральні продукти; продукція хімічної та суміжних галузей промисловості; машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання; засоби наземного, повітряного та водного транспорту, які призначені, зокрема, для потреб оборонного комплексу.

Впродовж 2020-2022 рр. імпорт товарів угруповання мінеральні продукти збільшився на 51,9%, хоча у 2022 р. порівняно з 2021 р. поставки скоротились на 12,4% до 13112,1 млн. дол. США. Більше всього в 2021 р. Україна імпортувала мінеральне паливо, нафта та перегонка нафти (на 14330 млн. дол. США, що на 79,5% більше, ніж за 2020 р.); машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання (на 14206 млн. дол. США, що на 23% більше порівняно з 2020 р.).

У 2022 р. значна потреба України в паливно-енергетичних товарах призвела до того, що лідируюче місце займало угруповання мінеральні продукти та складало майже чверть в імпорті - 23,7%. Традиційно більшу частину палива в Україну постачали росія та білорусь, до 40% потреб ринку покривало внутрішнє виробництво. Наразі паливо в Україну експортують країни Західної Європи, Туреччини та Індії. У зв'язку із скороченням його споживання імпорт у грошовому еквіваленті скоротився у 2022 р. на 13,4% у порівнянні з 2021 р.

Таблиця 4. Структура імпорту за розділами товарів України, у 2020-2022 рр.

	2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021	2022/2020
Продукти рослинного походження	1989,3	2130,5	1926,6	107,1	90,4	96,8
Готова продукція харчової промисловості	2970,6	3578,4	2554,7	120,5	71,4	86,0
Мінеральні продукти	8633,3	14968,8	13112,1	173,4	87,6	151,9
Продукція хімічної та суміжних галузей промисловості	7333,7	9743,0	6302,7	132,9	64,7	85,9
Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	3403,8	4816,7	3247,2	141,5	67,4	95,4
Текстильні матеріали та вироби з текстилю	2291,1	2661,5	2483,0	116,2	93,3	108,4
Недорогоцінні метали та препарати з них	3129,3	4372,5	2590,7	139,7	59,2	82,8
Машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання	11552,8	14206,0	9181,6	123,0	64,6	79,5
Засоби наземного, повітряного та водного транспорту	5743,1	7572,4	5629,8	131,9	74,3	98,0
інші	7289,1	8793,3	8245,1	120,6	93,8	113,1
Всього	54336,1	72843,1	55273,5	134,1	75,9	101,7

Джерело: складено авторами за матеріалами [9]

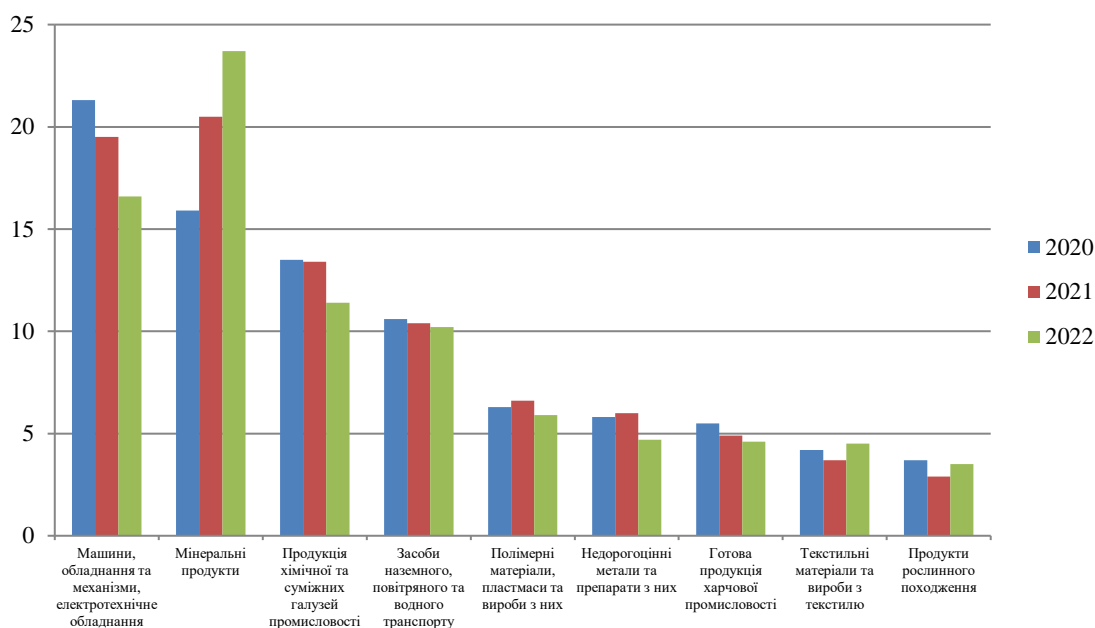

Рисунок 6. Структура імпорту за видами товарів України у 2020-2022 рр., %
Джерело: складено авторами за матеріалами [9]

Провідну позицію імпорту України у 2022 р., а саме 16,6%, займали машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання, але порівнюючи показники 2020 та 2021 рр. простежується скорочення обсягів постачань цього угруповання на 35,4% та 20,5% відповідно. Суттєво, з часткою 11,4% (6302,7 млн. дол. США) та 10,2% (5629,8 млн. дол. США) відповідно ввезено продукція хімічної та суміжних галузей промисловості; засоби наземного, повітряного та водного транспорту.

У розрізі аналізу торговельних відносин між Україною та ЄС впродовж 2020-2022 рр. зазначимо, що експорт товарів до країн ЄС у 2021 р. зріс майже на 50% в порівнянні з 2020 р. та склав 26,8 млрд. дол. США. Так у 2021 р. основними товарними угрупованнями експорту були чорні метали – 20,3% (більше на 126,8% порівняно з 2020 р.); руди, шлаки – 11,2% (більше на 107,6% порівняно з 2020 р.); електричні машини – 9,6% (більше на 20,3% порівняно з 2020 р.); жири та олії – 8,8% (більше на 35,3% порівняно з 2020 р.); зернові культури – 7,2% (більше на 16,3% порівняно з 2020 р.); насіння і плоди олійних рослин – 5,5% (більше на 29,2% порівняно з 2020 р.); деревина і вироби з деревини – 5,4% (більше на 46,4% порівняно з 2020 р.); меблі – 3,3% (більше на 41,1% порівняно з 2020 р.).

Впродовж 2022 р. експорт товарів до ЄС збільшився на 4,2% в порівнянні з 2021 р. та сягнув розміру 27,9 млрд. дол. США. Найбільше експортували зернові культури – 16,8% (більше на 141,7% порівняно з 2021 р.); жири та олії – 11,0% (більше на 29,4% порівняно з 2021 р.); насіння і плоди олійних рослин – 10,4% (більше на 96,5% порівняно з 2021 р.); чорних металів – 10,0% (менше на 48,7% порівняно з 2021 р.); руди, шлаки – 8,5% (менше на 21,0% порівняно з 2021 р.); електричні машини – 8,3% (менше на 10,0% порівняно з 2021 р.); деревину і вироби з деревини – 5,8% (більше на 13,2% порівняно з 2021 р.); енергетичні матеріали – 3,3% (більше на 59,5% порівняно з 2021 р.).

Імпорт товарів з ЄС у 2021 р. проти 2020 р. збільшився на 25,2% та склав 29,0 млрд. дол. США. Найбільше у 2021 р. імпортували реактори ядерні, котли, машини – 13,3% (більше на 28,2% порівняно з 2020 р.); засоби наземного транспорту, крім залізничного – 11,3% (більше на 28,3% порівняно з 2020 р.); енергетичні матеріали – 11,0% (більше на 58,3% порівняно з 2020 р.); електричні машини – 7,0% (більше на 3,8% порівняно з 2020 р.); фармацевтична продукція – 7,0% (більше на 17,6% порівняно з 2020 р.); пластмаси, полімерні матеріали – 6,2% (більше на 36,0% порівняно з 2020 р.); різноманітна хімічна продукція – 2,8% (більше на 10,1% порівняно з 2020 р.); папір та картон – 2,4% (більше на 20,5% порівняно з 2020 р.).

Впродовж 2022 р. імпорт товарів з ЄС скоротився на 6,7% та склав 27,0 млрд. дол. США. Енергетичні матеріали в імпорті склали 24,0% (більше на 103,7% порівняно з 2021 р.); засоби наземного транспорту, крім залізничного – 10,8% (більше на 10,5% порівняно з 2021 р.); реактори ядерні, котли, машини – 7,1% (менше на 50,1% порівняно з 2021 р.); різне – 6,7% (більше на 2532,7% порівняно з 2021 р.); електричні машини – 5,6% (менше на 25,4% порівняно з 2021 р.); пластмаси, полімерні матеріали – 5,0% (менше на 24,2% порівняно з 2021 р.); фармацевтична продукція – 4,8% (менше на 35,9% порівняно з 2021 р.); різноманітна хімічна продукція – 2,4% (менше на 20,2% порівняно з 2021 р.) [8].

Впродовж 2020-2021 рр. значення показників оптово-роздрібний товарооборот оптово-роздрібних підприємств збільшувались. Так, зокрема, оптовий товарообіг оптових підприємств (юридичних осіб) зріс на 37,2%; оборот роздрібною торгівлі – на 20,2%; роздрібний товарообіг підприємств роздрібною торгівлі

(юридичних осіб) – на 20,3%. Традиційно непродовольчі товари мають більшу питому вагу як в оптовому, так і в роздрібному товарообороті з щорічним нарощуванням обсягів.

Оборот роздрібною торгівлю України у 2022 р. порівняно з 2021 р. скоротився на 3,2% та становив близько 1397825 млн. грн. Товарообіг підприємств роздрібною торгівлю (юридичних осіб) у 2022 р. порівняно з 2021 р. скоротився на 6,8%, склавши 973800,1 млн. грн.

* Оптовий товарообіг підприємств оптовою торгівлю у 2022 році наведено за січень

Рисунок 7. Оптово-роздрібний товарооборот оптово-роздрібних підприємств, у 2020-2022 рр., млн. грн.

Джерело: складено авторами за матеріалами [10]

Оптовий товарооборот підприємств оптовою торгівлю (юридичних осіб) у січні 2022 р. становив 267623,0 млн. грн. Порівняно із січнем 2021 р. його фізичний обсяг зріс на 12,6%. Обороти роздрібною торгівлю у січні 2022 р. становив 127437 млн. грн, що на 18,0% більше від обсягу січня 2021 р. і на 18,5% менше від обсягу грудня 2021 р.

Частка продажу підприємствами роздрібною торгівлю товарів, що вироблені на території України впродовж 2020-2021 рр. сягала рівня 53%. Близько 80% реалізованих продовольчих товарів вітчизняного виробництва; приблизно третина – непродовольчих [10]. Серед продовольчих товарів найбільшу частку у продажу займають яйця вітчизняного виробництва, вироби хлібобулочні, найменшу – свіжі плоди, ягоди, виноград та горіхи.

Висновки

Проведений аналіз статистичних даних стану зовнішньої та внутрішньої торгівлі в період військового стану дав можливість проаналізувати вплив військових дій та виявити основні зміни, що відбулися з їх настанням. Незважаючи на зміни, які спричинила військова ситуація в країні України в сфері зовнішньої торгівлі доцільно збільшувати темпи обсягів експорту вітчизняних товарів і послуг з високою доданою вартістю. Оптимізація політики імпортозаміщення дасть можливість покращити зовнішньоторговельний баланс та покращити рівень національної безпеки країни.

Abstract

The military invasion in February 2022 caused significant damage to the Ukrainian economy. The war caused obstacles in the field of foreign and domestic trade, disruption of transport and logistics processes, outflow of personnel abroad or partial movement of labor resources within the country, occupation of territories, destruction, robbery of enterprises, which definitely affected the ability to fully function entrepreneurship. This made it necessary to study the impact of Ukraine's foreign and domestic trade during the period of martial law.

The purpose of the article is to study the state and characteristics of foreign and domestic trade in Ukraine during the period of martial law.

In the research process, a set of methods was used, in particular, methods of economic and statistical analysis, synthesis and generalization, system analysis and scientific abstraction, methods of graphic analysis.

In the article, the authors researched the foreign and domestic trade of Ukraine and analyzed the foreign trade balance of Ukraine. A special place in the research process is the analysis of the structure of exports and imports of the countries of the world in general and by types of goods. An analysis of the export structure by types of transport was carried out. The study of the wholesale and retail turnover of the wholesale and retail enterprises of Ukraine is quite significant and indicative in the study of the trade activity of Ukraine. In the course of the study, the geographical structure of the main contracting states and the product structure of the main categories of goods of foreign economic transactions were determined.

Список літератури:

1. Міністерство економіки України. Бюлетень про стан торговельних відносин між Україною та ЄС у 2022 році. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://is.gd/mo0VfI>.
2. Державна служба статистики України. Зовнішня торгівля товарами. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/files/ES/Tov_q.pdf.
3. Свириденко Ю.С. Експорт до ЄС за попередніми результатами 2022 року зріс на 4,2% [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=f424374e-3ebe-49a3-b84b-1191daa10a6b&title=EksportDosZa>.
4. Таран С., Шепотило О., Яворський П., Бондаренко Є. Аналіз торгівлі товарами між Україною та ЄС у рамках поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ): поточний стан та перспективи лібералізація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/05/DCFTA-Commodities-2022-16-05.pdf>.
5. Пшеничний П. Зерно, пальне і товари для армії. Як зовнішня торгівля пережила 2022 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://delo.ua/economy/ak-zovnisnya-torgivlya-perezila-2022-rik-409712>.
6. Гавриленко Н. Вплив війни на зовнішню торгівлю України (за підсумками I півріччя 2022 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-08/_us-gavrilenko-tablici_merged_0.pdf.
7. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України (2023), Торговля-2022: третину імпорту товарів в Україну привезли міжнародні автоперевізники. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mtu.gov.ua/news/33944.html>.
8. Міністерство економіки України. Україна в 2022 році експортувала майже 100 мільйонів тонн товарів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=1487b1f5-eeb7-4946-b9c8-3370f20568a2&title=UkrainaV2022-RotsiEksportovala>.
9. Державна служба статистики України. Роздрібний товарооборот підприємств роздрібною торгівлі за товарними групами (2020-2022). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/sr/tsrtp/tsrtp2017_u.htm.
10. Державна служба статистики України. Частка реалізації підприємствами роздрібною торгівлі товарів, вироблених на території України (2020-2022). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/sr/chprt/chprt2017_u.htm.

References:

1. Ministry of Economy of Ukraine (2023). Bulletin of the State of Trade Relations between Ukraine and the EU in 2022. Retrieved from: <https://is.gd/mo0VfI> [in Ukrainian].
2. State Statistics Service of Ukraine (2022). Foreign trade in goods. Retrieved from: https://bank.gov.ua/files/ES/Tov_q.pdf [in Ukrainian].
3. Svyridenko, Yu. (2023). According to preliminary results, exports to the EU increased by 4.2% in 2022. Retrieved from: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=f424374e-3ebe-49a3-b84b-1191daa10a6b&title=EksportDosZa> [in Ukrainian].
4. Taran, S., Shepotylo, O., Yavorskyi, P., & Bondarenko, E. (2022). Analysis of trade in goods between Ukraine and the EU under the Deep and Comprehensive Free Trade Areas (DCFTA): current state and prospects for liberalization. Retrieved from: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/05/DCFTA-Commodities-2022-16-05.pdf> [in Ukrainian].
5. Pshenychnyy, P. (2023). Grain, fuel and goods for the army. How foreign trade survived 2022. Retrieved from: <https://delo.ua/economy/ak-zovnisnya-torgivlya-perezila-2022-rik-409712/> [in Ukrainian].
6. Gavrylenko, N. (2022). The impact of the war on foreign trade of Ukraine (according to the results of the first half of 2022). Retrieved from: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-08/_us-gavrilenko-tablici_merged_0.pdf [in Ukrainian].
7. Ministry of Development of Communities, Territories and Infrastructure of Ukraine (2023), Trade-2022: a third of the import of goods to Ukraine was brought by international car carriers. Retrieved from: <https://mtu.gov.ua/news/33944.html> [in Ukrainian].
8. Ministry of Economy of Ukraine (2023). Ukraine exported almost 100 million tons of goods. Retrieved from: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=1487b1f5-eeb7-4946-b9c8-3370f20568a2&title=UkrainaV2022-RotsiEksportovala> [in Ukrainian].

9. State Statistics Service of Ukraine (2020-2022). Retail turnover of retail trade enterprises by product group. Retrieved from: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/sr/tsrtp/tsrtp2017_u.htm [in Ukrainian].
10. State Statistics Service of Ukraine (2020-2022). Share of sales by retail enterprises of goods produced on the territory of Ukraine. Retrieved from: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/sr/chprt/chprt2017_u.htm [in Ukrainian].

Посилання на статтю:

Бондарчук М.Є. Характеристика зовнішньої та внутрішньої торгівлі в період військового стану / М.Є. Бондарчук, О.С. Брагіна // Економічний журнал Одеського політехнічного університету. – 2024. – № 2 (28). – С. 25-34. – Режим доступу до журн.: <https://economics.net.ua/ejopu/2024/No2/25.pdf>.
DOI: 10.15276/EJ.02.2024.3. DOI: 10.5281/zenodo.12746957.

Reference a Journal Article:

Bondarchuk M.Ye. Characteristics of Foreign and Domestic Trade of Ukraine During the Period of Martial Law / M.Ye. Bondarchuk, O.S. Brahina // Economic journal Odessa polytechnic university. – 2024. – № 2 (28). – P. 25-34. – Retrieved from: <https://economics.net.ua/ejopu/2024/No2/25.pdf>.
DOI: 10.15276/EJ.02.2024.3. DOI: 10.5281/zenodo.12746957.

